

Депутат фикри

Ҳаётимизда янги куч, янги ҳаракатга айланиши керак

Илм-фан, таълим ва тарбия, маънавият биз учун устувор масалалардан саналади. Зеро, агар жамият ҳаётининг танаси иқтисодиёт бўлса, унинг жони ва руҳи маънавиятдир. Маънавият – кишини фидокорликка етаклайдиган, инсонни камолотга етказувчи, юксалтирувчи улуғ қудрат ҳамдир.

Президентимиз таъбири билан айтганда, биз Янги Ўзбекистонни барпо этишга қарор қилган эканмиз, иккита мустақкам устунга таянамиз. Биринчиси – бозор тамойилларига асосланган кучли иқтисодиёт. Иккинчиси – аждоқларимизнинг бой мероси ва миллий кадриятларга асосланган кучли маънавият.

Шу боис, охириг етти йилда мамлакатимизда барча соҳа ва тармоқлар қатори маданият ва санъат, адабиёт, оммавий ахборот воситалари ривожига катта эътибор берилмоқда. Маданият ва санъат соҳасини такомиллаштиришга катта эътибор қаратилиб, худудларда улуғ санъаткорларимиз номи билан аталадиган ижодий мактаб ва марказлар ташкил қилинди.

Маънавият ва ижодни қўллаб-қувватлаш мақсадли жамғармаси ҳамда Ижтимоий-маънавий тадқиқотлар институти ташкил этилгани, маънавият ва ижодни қўллаб-қувватлаш учун ҳар йили

45 миллиард сўмдан маблағ ажратилаётгани ҳам ушбу соҳага қаратилаётган юксак эътиборнинг ёрқин намунасидир. “Маданий фаолият ва маданият ташкилотлари тўғрисида”ги Қонуннинг қабул қилингани соҳа ривожига муҳим аҳамиятга эга бўлди.

Эътибор беринг, маданият ва санъат соҳасини давлат томонидан қўллаб-қувватлаш ҳажми 2017 йилга нисбатан 5 карра ошиб, 2023 йилда бу мақсадлар учун 712 миллиард сўмдан ортиқ маблағ йўналтирилди. Асосийси, бой ва бетакрор маданий меросимизни дунёга тарғиб этиш бўйича алоҳида тизим яратилди. Мамлакатимизда мунтазам ўтказиб келинаётган “Мақом”, “Бахшичилик”, Хунармандчилик, “Лазги” каби халқаро фестиваллар шу эзгу мақсадга хизмат қилаётир.

Ҳаётга татбиқ этилаётган ислохотлар натижасида кейинги йилларда ЮНЕСКОнинг Инсоният номоддий маданий мероси рўйхатига яна 9 та миллий меросимиз намунаси, Бухоро шаҳри “Ижодкор шаҳарлар тармоғи”га киритилди. Жорий йил сентябрь ойида ЮНЕСКО Бош қароргоҳида буюк бобомиз Абу Райҳон Бериунининг 1050 йиллиги халқаро миқёсда кенг нишонланди.

(Давоми 2-саҳифада)

Ислохот

ҚАЙТА ТИКЛАНУВЧИ ЭНЕРГИЯ МАНБАЛАРИ КЕНГ ЖОРИЙ ЭТИЛАДИ

Глобал ривожланиш ва иқлим ўзгаришлари шароитида энергияга бўлган талабнинг ошиши, углеводород хомашёси захираларининг камайиб бораётгани, энергия олиши мақсадларида атроф-муҳитнинг ифлосланиши кўпгина давлатлар қатори мамлакатимизда ҳам қайта тикланувчи энергетика соҳасини ривожлантириш зарурлигини кўрсатяпти.

Мамлакатимизда кейинги йилларда қайта тикланувчи энергия манбаларини, хусусан, қуёш, шамол ва сув оқимлари энергиясидан фойдаланиш ва ривожлантириш, истеъмолчиларни муқобил энергияга ўтказиш ва энергия тежамкор технологияларни жорий қилиш бўйича кенг қамровли ишлар амалга оширилатгани сабаби ҳам шунда.

(Давоми 3-саҳифада)

Акс-садо

ЯРАШМАГАН «САЛЛА»

Биз бағрикенг, кўнгли очик миллатмиз. Нима бўлса ҳам, сабрқаноат қиламиз, беобрў одам билан тортишиб ўтириш фойдасизлигини билиб, мурсои мадора қиламиз. Булар қон-қонимизга сингиб кетган. Ана шундан ўзимиз жабр чекамиз, юрак ютиб гапиrolмаймиз.

Халқимизда “Даъвогар сушт бўлса, қози муттахам бўлди”, деган ҳикматли мақол бор. Бу ерда даъвогар киму, қози кимлигини аниқлаб олишимиз керак. Айни чоғда турли телеканалларда кундан-кунга уриб кетаётган бири-бирдан мантиқсиз телекўрсатувлар, бадга уриб кетган рекламаларни хоҳласа-хоҳламаса кўришга мажбур бўлаётган истеъмолчи ёки “даъвогар” 7 дан 70 ёшгача бўлган томошабин бўлса, “қози” бу ерда қонун бузилишининг олдини олишни назорат қиладиган ҳуқуқ-тартибот посбонлари, маънавият-тарғибот муассасалари мутасаддилари, қолаверса, ҳар биримиз бўлишимиз керак, деб ўйлайман. Чунки телеканалларда, ижтимоий тармоқларда тарғиб қилинаётган бундай бемазагарчиликлар ёш авлод тарбиясини бузибгина қолмай, миллат зеҳнини ҳам ўтмаслаштиради, хавф остига қўяди.

(Давоми 4-саҳифада)

(Боши 1-саҳифада)

Албатта, ўтган қисқа даврда соҳада улкан ишлар қилинди. Хусусан, сўнги йилларда юртимизда 43 та маданият маркази янгидан қурилди. 344 та маданият марказида таъмирлаш ва жиҳозлаш ишлари амалга оширилди. Айтилган бундай марказларда 4 мингга яқин тўғарак фаолият кўрсатмоқда, уларда 120 мингдан ортиқ ёшлар шуғулланмоқда.

Лекин ҳамма жойда ҳам марказлар фаолияти самарали йўлга қўйилмаган. Масалан, республика бўйича 167 та маданият маркази ўз биносига эга эмас, 283 та бино авария ҳолатида, жами 8 мингта мусиқа анжомига эҳтиёж бор. Бунинг натижасида, 4 мингта маҳаллада яшайётган аҳоли маданий хизматлардан фойдалана олмапти.

Президентимиз раислигида шу йил 22 декабрь куни бўлиб ўтган Республика Маънавият ва маърифат кенгашининг кенгайтирилган мажлиси ушбу жиҳатларга алоҳида эътибор қаратилди. Давлатимиз раҳбарининг куйинчаклик билан сўзлаган нутқи нафақат зиёлиларни, балки уйғоқ калбли ҳар бир юртдошимизни тўлқинлантириб юборди десам, муболага эмас.

Айниқса, маданий дам олиш тизими такомиллаштириш, аҳолининг бўш вақтини мазмунли ўтказишга қаратилган ишлар тизимли равишда давом эттирилиши ҳақидаги сўзлари минг-минглаб фуқароларимизнинг айтилишига гап бўлди.

Келгуси йилдан бошлаб ҳар бир туманда саҳнали зал, кутубхона, кинозал ва тўғарак хоналари мавжуд бўлган 1 тадан маданият маркази фаолияти йўлга қўйилиши диққатга сазовор. Ўзингиз айтинг, Президентимиз бошчилигида амалга оширилган саъй-ҳаракатлар ким учун? Албатта, ҳар бир инсоннинг қаерда яшаши ва ишлашидан қатъи назар, кадр топиши, фаровон яшаши, мурод-мақсадига етиши учун десам, айтиш ҳақиқат бўлади.

Тил бор экан, миллат бўлади

Она тили миллатнинг руҳи, унинг ор-номуси, давлатнинг тимсоли, мулкидир. Миллатнинг юксалиши тилни асраш ва ривожлантириш сиз тасаввур этиб бўлмайдир. Зеро, у халқнинг маданияти, урф-одати, тарихи бўлибгина қолмай улғу аждодларимиздан бизгача етиб келган бе-назир хазинадир.

Буюк шоир ва мутафаккир Алишер Навоий бобомиз “Кўнгул кулфи маҳрамининг кулфи тил ва гулфин калитин сўз бил”, яъни инсон қалбининг хазинаси тил, бу қалб хазинасининг калити сўздир, деганларида тилнинг наинки мулоқот, балки дилларни боғловчи восита эканлигига эътибор қаратган.

У ўзбек тили ва адабиётимизнинг нечоғлик бой, ранг-баранглиги

МАЪНАВИЯТ

ҳаётимизда янги куч, янги ҳаракатга айланиши керак

ҳамда чексиз имкониятларини бутун ижоди, серқирра фаолияти билан исботлаб, унинг нуфузини жаҳон миқёсига олиб чиқди. Таъбир жоиз бўлса, ўзининг шеърини ва насрий асарларида она тилимизнинг бекиёс сўз бойлиги ва чексиз ифода имкониятларини бутун жозибаси, латофати билан намоеён этди.

Ҳозирги кунда она тилимиз нафақат мамлакатимизда, балки жаҳон миқёсига ҳам ўзининг муносиб ўрни ва мавқеига эга бўлиб бормоқда. Айниқса, она тилимиз Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг юксак минбарига, улкан сиёсий саммит ва учрашувларда баралла янграб, тинчлик, дўстлик ва ҳамкорлик воситасига айланиб бораётгани барчамизни қувонтиради.

Шу нуқтаи назардан, кейинги пайтда мамлакатимизда ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги нуфузини ошириш бўйича катта ишлар амалга ошириляпти. Бу ишлар тизимли равишда давом эттирилган ҳолда умумтаълим мактабларида ўзбек тилини ўқитиш самарасини ошириш масаласига бундан буён ҳам алоҳида эътибор қаратилади.

Ҳеч шубҳасиз, ўзбек тили ва адабиёти фани ўқитувчилари ҳам халқаро сертификатга эга бўлган бошқа фан ўқитувчиларидан кам бўлмаган миқдорда кўшимча ҳақ билан таъминланиши керак. Бу, албатта, адолатдан бўлади. Шу мақсадда, миллий сертификатга эга бўлган ўзбек тили ва адабиёти фани ўқитувчиларига келгуси ўқув йилидан бошлаб 50 фоиз устама тўланади.

Бошқа тилларда таълим олган ҳамюртларимизни давлат тилини ўрганишга рағбатлантириш бўйича ҳам алоҳида механизмлар жорий этилади. Хусусан, улар бу борада махсус сертификатга эга бўлса, ўқиш харажатлари давлат томонидан қоплаб берилди. Ўзбек тилидан бошқа тилларга ихтисослашган мактабларда давлат тилини ўқитиш соатлари кўпайтирилиши, ўзбек тили бўйича халқаро фан олимпиадаси ўтказилиши ҳам тилимизга бўлган эътиборнинг қай даражада юқори эканидан далолат беради.

Зотан, тил бор экан, миллат бўлади. Миллат бор экан, унинг тили барҳаёт. У туфайли миллатни дунё танийди, тан олади. Усиз ҳеч бир миллат тўлақонли халқ бўла олмайдир. Шундай экан, ҳар биримиз тилга бўлган эътиборни мустақиллик-

ка бўлган эътибор, давлат тилига эҳтиром ва садоқатни она Ватанга эҳтиром ва садоқат деб билишимиз керак.

Маънавият чироғи ҳеч қачон ўчмасин!

Дунёни фақат илм билан забт этиш мумкинлиги бугунги кунда ҳеч кимга сир эмас. Илмни чуқур эгаллашнинг йўли эса битта – китоб ўқишдир. Зеро, инсон билимини асосан китоб орқали олади, унинг тарбияси ҳам китоб ёрдамида шаклланади. Ёшларимиз бадиий адабиётларни ўқиганда, уларнинг дунёқараши кенгайди, ҳаётга муносабати ўзгаради.

Инсон камолоти ва билимининг манбаи ҳам китоб билан боғлиқ. У инсонни комиллик сари етаклайди. Бу маънавий сарчашма фарзандларимизнинг дунёқарашини бойитади, нутқини ўстириб, хотирасини мустаҳкамлайди. Қолаверса, миллатнинг маънавий-руҳий дунёсини китобга муносабати, китобхонлик даражасига қараб ҳам аниқлаш мумкин.

Охирги йилларда юртимизда китобхонлик маданиятини ошириш бўйича катта ишлар қилинди. Энди бу борадаги ишлар тизимли равишда давом эттирилади. Хусусан, келгуси йилдан миллий ва жаҳон адабиётининг энг сара намуналарини кўпмиг нусхаларда чоп этиш ва барча кутубхоналарга етказиб бериш чоралари кўрилади. Ҳар йили энг яхши бадиий асарлар яратиш, таржима қилиш учун ижодий буюртмалар берилиб, муаллиф ва таржимонларга муносиб қалам ҳақи тўланади.

Албатта, билимдон, зукко олимларимиз, дунё маданиятига жуда катта ҳисса қўшаётган ватандошларимиз кўп. Лекин улар болалар оламига яқин эмас. Шу сабабли, давлатимиз раҳбари ўз соҳасида илмий мактаб яратган хурматли олимларни адаблар ва ноширлар билан ҳамкорликда болалар учун қизикарли ва сермазмун китоблар яратишга чақирди.

Юртимизда китобхонлик, мутолаа маданиятини юксалтириш, турли йўналиш ва мавзудаги адабиётларни чоп этишни кўпайтириш учун нашриёт ва матбаа корхоналарининг молиявий имкониятларини кенгайтириш, моддий-техник базасини мустаҳкамлаш зарур. Бу борада ушбу корхоналар 5 йилга солиқлар-

дан озод қилиниши айтилган муддао бўлди.

Бугунги кунда мамлакатимизда Интернет адабиётини ривожлантириш ҳам ғоятда муҳим. Шу мақсадда, интернетда “Ўзбек маданияти” порталини яратиш, унинг таркибида адабиёт, кино, тарих, санъат, фольклор портали каби платформаларни ташкил этиш ва доимий фаолият юритишини таъминлаш зарур.

Шу билан бирга, ёшларнинг китоб ўқишга бўлган қизиқишини оширишга, уларни китоб билан дўст бўлишга, аҳолининг китобхонлик савиясини янада оширишга алоҳида эътибор қаратиш лозим бўлади. Бунинг учун, аввало, миллий адабиётимиз ва жаҳон адабиётининг энг сара намуналарини ижтимоий тармоқларга жойлаштириш ва уларни кенг тарғиб қилиш мақсадга мувофиқ. Шубҳасиз, буларнинг барчаси жонажон Ватанимиз юксалиши, жаҳонда Ўзбекистоннинг тенглар ичра тенг бўлиши, элимизнинг ҳеч кимдан кам бўлмай яшашига хизмат қилади.

Умуман олганда, ушбу учрашув маънавий ҳаётимизда янги ислохотлар даврини бошлаб беради. Давлатимиз раҳбарининг тарихий нутқи эса зиёлиларимиз, шоир ва ёзувчиларимиз, маданият ва санъат ходимларининг анча вақтлардан буён кўнглида тўпланиб қолган муаммоларни ҳал этишга қаратилгани билан ниҳоятда аҳамиятли бўлди.

Илгари сурилган амалий ташаббуслар эса фақат маънавият, маданият ва ижод соҳалари раҳбарларига тегишли эмас. Бу барча даражадаги раҳбарлар, жумладан, биз депутатлар зиммасига ҳам катта масъулият юклайди. Демак, белгилаб берилган вазифалар ижросини таъминлашда янада фаол ва ташаббускор бўлишимиз даркор.

Мулоҳазаларимиз Президентимизнинг қуйидаги сўзлари билан яқунламоқчиман: “Бизнинг ҳавас қилса арзийдиган буюк тарихимиз бор. Ҳавас қилса арзийдиган улғу аждодларимиз бор. Ҳавас қилса арзийдиган бекиёс бойликларимиз бор. Ишонамани, насиб этса, ҳавас қилса арзийдиган буюк келажагимиз, буюк адабиётимиз ва санъатимиз ҳам, албатта, бўлади”. Тилагимиз маънавият чироғи ҳеч қачон ўчмасин!

Одинахон ОТАХОНОВА,
Олий Мажлис Қонунчилик
палатаси депутаты

ҚАЙТА ТИКЛАНУВЧИ ЭНЕРГИЯ МАНБАЛАРИ КЕНГ ЖОРИЙ ЭТИЛАДИ

(Боши 1-саҳифада)

Бугун мамлакат иқтисодиёт тармоқлари ва аҳоли томонидан электр энергиясига бўлган талаб 83 млрд. кВт/соатга етди. Таҳлилларга кўра, 2030 йилга қадар иқтисодиётнинг барча тармоқлари жадал ривожланишини инобатга олган ҳолда электр энергиясига талаб қўшимча 40 млрд. кВт/соатга ошиши кутилмоқда.

Соҳада бозор муносабатларини кенг жорий этиш, хусусан, хусусий секторни, давлат-хусусий механизмларини жорий этиш борасида йирик ислоҳотлар амалга оширилмоқда. Қисқа муддатларда олиб борилган саъй-ҳаракатлар натижасида қайта тикланувчи энергия манбалари салмоғи умумий энергетика ишлаб чиқариш тизимида 8 фоизга етказилди.

Ҳозирги вақтда мамлакатда соҳани ривожлантириш асосан чет эл инвестицияси ҳисобига қайта тикланувчи энергия манбаларининг йирик ишлаб чиқариш қувватларини барпо этиш орқали амалга оширилмоқда. Лекин кўп сонли аҳоли ва тадбиркорлик субъектларида кичик қувватли қурилмаларни жорий этиш ва энергия тежовчи технологияларни жорий қилиш ишлари ҳам давлат томонидан қўллаб-қувватланяпти.

Хусусан, жисмоний шахсларга тегишли объектларда ўрнатилган

куёш панелларида ишлаб чиқарилган ва ўз истеъмолдан орттириб ягона электр энергетика тизимида узатилган электр энергиясининг ҳар бир киловатт-соатига Давлат бюджетидан 1 000 сўмдан субсидия ажратиш институти жорий этилди.

Кўрилатган чора-тадбирларга қарамай, кичик қувватларни ривожлантиришда кескин ўзгаришлар кузатилмади, аҳолининг бу борада фаоллиги сезилмаяпти. Шу боис, мамлакатимизда кичик қувватлардаги қайта тикланувчи энергетика ривожини бошқа давлатлар кўрсаткичларига нисбатан паст даражада қолмоқда.

Бир гуруҳ депутатлар томонидан қонунчилик ташаббуси ҳуқуқи асосида ишлаб чиқилган — «Қайта тикланувчи энергия манбаларидан фойдаланиш янада ривожлантирилиши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги қонун лойиҳасида бу борада муҳим янгиликлар ўрин олган.

Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг шу йил 26 декабрь куни

бўлиб ўтган мажлисида депутатлар томонидан кўриб чиқилиб, қабул қилинган қонун билан амалдаги қонунчиликка «яшил энергия» сертификатлари тушунчасини киритиш ҳамда бундай сертификатларни бериш ва муомалага киритиш тартибига оид норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни қабул қилиш ваколати Вазирлар Маҳкамасига берилиши назарда тутилмоқда.

Шунингдек, қайта тикланувчи энергия манбаларидан фойдаланган ҳолда электр энергияси ишлаб чиқарилганлигини тасдиқловчи электрон ҳужжат «Яшил энергия» сертификати сифатида қайд этилиши тақлиф этиляпти. Қуввати 300 кВт ва ундан юқори бўлган қайта тикланувчи энергия манбаларида ишлаб чиқарилган электр энергияси тизимига улаш махсус ваколатли давлат органида рўйхатдан ўтказилганидан кейингина амалга оширилиши ҳам ушбу қонунда белгиланмоқда.

Бундан ташқари, Солиқ кодексида «яшил энергия» сертификатлари савдосидан тушган даромадлар фойда солиғидан озод этилишини назарда тутувчи қўшимча киритил-

моқда. Буларнинг барчаси бугунги глобал ривожланиш ва иқлим ўзгаришлари шароитида мамлакатда «иқлимий молиялаштириш» механизмларини жорий этилаётганидан яна бир бор далолат беради.

Сирасини айтганда, ушбу қонун уй-жой коммунал соҳалар ва иқтисодиёт тармоқларида қайта тикланувчи энергия манбаларидан самарали фойдаланишни рағбатлантиришга ҳамда «яшил» иқтисодиётга ўтиш чораларини қўллайдиган инвесторлар учун қулай иқтисодий имкониятлар яратилишига хизмат қилади.

Умуман олганда, яшил энергетика соҳасини ривожлантиришда «яшил энергия» сертификатлари институти фаол жорий этиш муҳим иқтисодий механизм бўлиб, ушбу ҳуқуқий норма экологик тоза энергия ишлаб чиқарувчиларни янада рағбатлантиришда ва пировардида мамлакатимизнинг энергетика хавфсизлигини таъминлашда муҳим аҳамият касб этади.

Ислом ХУШВАҚТОВ,
Олий Мажлис Қонунчилик
палатаси депутати

ҚЎЛНИ ҚЎЛГА БЕРИБ...

Бирдамликка даъват

Қўлбов, дейишади бизнинг шевада. Гўдак бешикка беланганда тинч ухласин деб шу қўлбов билан боғлаб қўйишади.

Мактабда шўхлик қилсак ёки сурункали дарс тайёрламай келсак, раҳматли Тўйчи малим бурчакка турғизиб, қўлимизни юқорига кўтартириб кўярди. Абдурахмон деган синфдошим ўжар ва қорувлироқ бўлгани учун китобларини кўтариб, 10-15 минутлик «жазо» олган. Интернетда кўрган эдим — қайсидир бир амалдорнинг қўл остидагиларни тош кўтартириб жазолагани ўша эски замонлардан давом этиб келаётган усул эди.

Қўлга қўйилган ҳайкал — «ҚўЛ» монументи: тўхтанг, бундай иш йўриғи билан энди келишмай-миз демокчи, менимча.

Пионер бўлдик. Комсомол бўлдик. Партия йиғинларида қатнашдик. Пленумлар, қурилтойлар, сездлар, саройлар!.. Ҳамма ёппасига ҳамма қарорларни тасдиқлаб бераверди... бераверди. Окибат, қўл кўтаришнинг ҳам юки бўлади, шекилли,

СССР аталмиш империя парчаланди кетди.

Мустақил бўлиб ҳам ёппасига қўл кўтариш иллатидан кутулмадик.

Бош Қомусимиз — Конституцияни умумхалқ муҳокамасидан ўтказиб олдик. Демократу партиялар талатўп тортишадиган Парламент аъзолари юз фоиз қўл кўтариб тасдиқлаб берди уни. Юзлаб қонунлар, минглаб фармону қарор-фармойишларни қанча-қанча депутатлар, вазиру вазоралар қўл кўтариб тасдиқлади; гажжакдор қўл қўйиб маъқуллади. Улар кутилганидай ишламагани учун туб ислоҳотларни такрор-такрор тубдан қайта қуришга мажбур бўлмоқдамиз.

Тўхтанг, энди бундай тўрачилик иллати билан келишолмаймиз, демокда «ҚўЛ» ҳайкали.

Қўлда ҳикмат кўп

Бир шоир оғамиз катта марақада: «Дунёда энг тез ўқиладиган газета бош муҳарририга саломлар», деганида каттиқ изза бўлган эдим. Гарчи бу гап отахон газетанинг бош муҳарририга қарата айтилган бўлса ҳам. Кўпдан давом этаётган ва шу кунларда яна авжига чиққа газета, газетхон, обуна, мажбурий-ихтиёрий обуна, сўз эркинлиги, журналистларнинг мустақиллиги ҳақидаги баҳсларни кузатиб, яна такрорлайман: Йўқ, энди бошқача бўлади. Чунки журналистнинг ўтқир қаламисиз коррупцияга қарши муваффақиятли курашиб бўлмайди. Бу бутун дунёда эътироф этилган аксиома. Бас, «ҚўЛ» ҳайкали коррупцияга қарши аёвсиз кураш рамзи экан, қўлни ташланг, мен бу курашда сизнинг раҳномангиз ва бош химоячингиз, қўллов-

чингиз ва йўлловчингиз бўлиб қоламан демокда «ҚўЛ»га қўйилган монумент ғоясининг муаллифи. «ҚўЛ» монументи ғоясини мен шундай тушундим.

Шунинг учун, халқимиз «қўл»га доир иборау ҳикматларни кўп тўқиб ташлаган. Масалан:

- Қўлинг дард кўрмасин.
- Қўли енгил шифокор.
- Қўлинг — ишда, дилинг — Оллоҳда бўлсин.
- Кўз — кўрқоқ, қўл — ботир.
- Қўл қўлни ювади.
- Пул — қўлнинг кири.
- Бир қўлинг берганини иккинчи қўлинг билмасин.
- Қўлма-қўл бўлиб кетди.
- Қўлни ташланг, биродар.
- Қўлда берганга қуш тўймас.
- Палончининг қўлига қараб қолмаган.
- Қўлга тушди.

Ўнг қўлимизни юрагимиз устига қўйиб, ҳурмат бажо этамиз. Икки қўлимизни жуфтлаб фотиҳа тортиш билан яхши ният тиланади.

Қўлда ҳикмат кўп

Дунёда неча миллиард олам бўлса ҳам уларнинг бармоқ изи бир-бирига ўхшамас экан.

Умид қиламизки, бу «ҚўЛ» монументи айтган сўздан қайтмайдиган, коррупцион ўмарувчиларга қарши «бизнинг остонамизда, бизнинг қорхонамизда, бизнинг туманимизда, бизнинг вилоятимизда, бизнинг ватанимизда сенларга жой йўқ», деб дадил айта оладиган қўлдошликнинг тимсоли бўлиб қолади.

Абдухалиқ АБДУРАЗЗОҚОВ.

(Боши 1-саҳифада)

Шу кунларда ижтимоий тармоқларда «ZoʻrTV» телеканили орқали чиқадиган «Ёр-ёр» кўрсатувининг 2022 йилдаги бир сонидан видео парча тарқалиб, тармоқ иштирокчилари кўрсатув бошловчиларини ногиронлиги бўлган аёлни масхара қилиб кулганликда айблашмоқда. Бунда ушбу кўрсатув одоб-ахлоқ қоидаларига тўғри келмаслиги сабаб эфирлардан олиб ташлаш лозимлиги ҳам таъкидланмоқда.

Тўғриси, ўша видеони тўлиқ кўрсангиз, кўрсатув бошловчилари номига билдирилаётган эътирозлар ўринли эканига амин бўласиз. Ҳар ҳолда ногиронлар билан ишлаш бўйича мутахассислардан бири таъкидлаганидек, «ногиронлиги бўлган шахсларни эфирга чиқаришда ишлатиладиган ва ишлатиб бўлмайдиган терминлар ва коммуникацияга аҳамият бериш керак». Кўрсатув ижодкорлари эса бунга мутлақо аҳамият беришмаган. Хусусан, кўрсатувнинг ногиронлиги бўлган иштирокчисининг «Бочка шахридан келдим, Чорвоқдан...» деган сўзлари эфирга бериб юборилган. Қаранг, Ўзбекистонда «Бочка» шахри бор экан! Мана, «Ёр-ёр» кўрсатувининг савияси.

Кўрсатув бошловчисининг айтишича, дастурнинг аҳамияти оилавий ҳаёт қийинчиликларининг олдини олиш, мураккаб вазиятлардан қандай чиқиб кетиш йўллари кўрсатиш, ёшларга ҳаётнинг ўнгитлар бериб боришда эмиш. Аммо аслида кўрсатув мазмуни муайян ҳаётнинг сабабларга кўра, ҳали ўз жуфтини топа олмаган ёки «йўқотган» эркак ва аёллар билан суҳбатлар ўтказиб, уларни шу ерда, студияда таништириш ва хотин ёки эр танлаш бобида вариант таклиф этишдан иборат.

Турмуш ўртоғини топиш, танлаш – бу ҳис-туйғуларга, инсоннинг ўз ички, ҳаммага ҳам ошқор қилинавермайдиган кечинмаларига асосланган жараён. Ҳаёт қийинчиликлари туфайли бу асосий умр савдосини ҳал қила олмаган шахслар учун ўз қариндош-уруғлари, дўсту-биродарлари, маҳалла аҳли, қўни-қўшнилар ёрдамга келиши керак. Кимнингдир уйланиш ёки турмушга чиқиш бобида муаммолари бўлса, маҳалла раҳбарияти бундан хабардор бўлиши керак-ку, ахир. «Маҳаллабай», «хонадонбай» тамойилларининг жорий этилиши лозимлиги ҳақида кўп гапириляпти-ку! Қолаверса, ўз жуфтини топишда пуллик хизматлар кўрсатувчи қонуний ташкилотлар ҳам ишлаб турибди!

Умуман олганда, хотин ёки эр топиш масаласи – бу ҳар бир кишининг ўзи, ўз яқинлари ва зарур бўлганда тегишли ташкилотлар билан ва уларнинг ёрдамида ҳал қилинадиган шахсий масаласидир. Бу телешоу дастур орқали бутун оламга овоза қилиб ҳал қилинадиган ма-

сала эмас. Шоу-дастурлар орқали оила қуриш миллий қадрият, урф-одатларимизга мутлақо тўғри келмайди.

Журналист Ортиқали Номозов таъкидича, «бу кўрсатув Россия телеканалларидан бирида кўп йиллардан бери эфирга чиқадиган «Давай поженимся» кўрсатувидан айнан кўчирма, ўша кўрсатувга нўноқлар-

ча таклид. Иккинчидан, бизнинг миллий менталитетимизга мутлақ ёт, ярашмаган «ялла». Таниқли журналист ёзганидай, «Ёр-ёр» шоуси бошловчилари ярашмаган «салла»ни кўрсатувга келган аёл-эркакка кийдириб, оғзига келган «ялла»ни куйлашдан уялишмаяпти! Русларнинг ўзи бундай шоуларнинг ҳаммасини ғарб телеканалларидан ўзлаштириб олади ва энг охирида уларнинг қолғиндисини бизнинг тележурналистларимиз «янгилик» сифатида экран орқали оммага «тақдим» этади.

Яна денг, «Ёр-ёр» кўрсатув иштирокчилари кўрсатувдан «қурук» кетишмайди. Хусусан, ўша эътироз билдирилаётган кўрсатувда ҳам иштирокчи Табассум Юнусовага бошловчи қандайдир бир тижорат компанияси совғасини топширади. Бу – реклама. Телеканалнинг даромад топиш манбаи. Маблағ ишлаш – хусусий телеканал мақсади. Лекин реклама қилиб пул топиш ниятида бўлган шоумен ёки, юмшоқроқ айтганда, эрсизларга эр, хотинсизларга хотин топиб берадиган, ҳаҳ, нима дейишар эди, одам тилга олишга ҳам жирканади – ўша «журналист» (шу гапни ёзаётиб, ўзим ҳам ҳақоратлангандай бўлдим) ўз рекламаси учун очик-ошқора, уялмасдан экран қаршисида би-

ровнинг қадрини оёқости қилиши керакми?

Ҳа, воқелигимиз шундай бўлиб қолди. Республикада бир қанча хусусий телеканаллар фаолият юритяпти. Қайсига қарасанг, реклама, реклама, реклама. Болаларимиз, невараларимиз бундан етарлича заҳарланиб бўлишди. Унда айтилдиган гапларни тўтиқушдай такрорлашади. Бу хусусий телеканаллар гарчи оммавий ахборот воситалари

хисобланишсада, аслида, уларнинг ташкилий-ҳуқуқий шакли – масъулия чекланган жамият, яъни тадбиркорлик субъекти хисобланади. Тадбиркорлик тўғрисидаги қонунига мувофиқ эса тадбиркорлик – фойда (даромад) олиш мақсадида юритиладиган фаолият (3-модда).

Шундай экан, хусусий телеканалларнинг асосий мақсади маънавийтимизни юксалтиришга хизмат қилиш эмас, кўпроқ ва кўпроқ пул топишга йўналтирилган. Улар пул топиш учун кўпроқ реклама беришлари керак. Реклама берувчиларни жалб этиш учун эса телеканаллар ўз оммавийлигини, рейтингини ошириши керак. Томошабинларни жалб қилиб, рейтингни ошириш учун хусусий телеканаллар ҳар хил шов-шувли янгиликлар, беъмаъни шоу-дастурлар, бадий савияси паст, мазмуни саёз сериаллар, енгил-елпи қўшиқларни эфирга узатиб ётишибди.

Ушбу телекўрсатувларнинг бош қаҳрамон ва бошловчилари эса – шоуменлар – саводсиз гаплари-ю бачкана қилиқлари билан томошабинлар эътиборини ўзига михлаб қўймоқда. Аҳвол шу даражага етиб бордики, ҳатто давлатга қарашли «Ёшлар» телеканили ҳам томошабин изидан қувишда хусусийлардан орқада қолмасликка интилиб, ҳар хил беъмани шоу-дастурларни ўйлаб топиб, эфирга узатмоқда.

Шундай кўрсатувлар борки, уларда оилавий моҳаролар телешоу дастур шаклида ҳаммага намойиш этилади, улар қаҳрамонлари сту-

дияга таклиф қилиниб, муҳокама қилинади. «Маънавий мутахассислари» томонидан эса «ақлли маслаҳатлар» берилади. Аслида, бу мутлақо йўл қўйиб бўлмайдиган беъманилик, маънавий емирилиш ифодаси ва ушбу телекўрсатувлар муаллифларининг ижодий қашшоқлигидан далолат.

Бундан ташқари, бундай теледастурлар оммавий ахборот воситалари фаолиятини тартибга солувчи қонунларимизга ҳам зиддир. Конституциямизнинг 33-моддаси ижтимоий ахлоқни таъминлаш мақсадида зарур бўлган доирада ахборотни тарқатишга бўлган ҳуқуқни чеклашга йўл қўйилишини белгилайди. «Ахборот эркинлиги принциплари ва қафолатлари тўғрисида»ги Қонуннинг 4, 14-моддалари эса ахборот олиш жамиятнинг ахлоқий қадриятларини таъминлаш мақсадида чекланиши мумкинлигини белгилаб, маънавий бойликларни асраш ҳамда ривожлантириш жамиятимизнинг ахборот борасидаги хавфсизлигини таъминлаш йўллари билан бири эканини ҳам белгилайди.

Шундай экан, ахборот соҳасини ривожлантириш ва тартибга солишга масъул бўлган давлат идоралари, Ўзбекистон журналистлар уюшмаси, олимлари ижодкор зиёлиларимиз, депутатларимиз халқимизга маънавий заҳар тарқатаётган хусусий телеканалларга нисбатан ўз муносабатини билдириб, қонунлар доирасида тегишли амалий чораларни кўришлари лозим ва шарт, деб ўйлайман. Бу албатта менинг шахсий фикрим.

Дарвоқе, бизда республика Маънавий ва маърифат маркази ҳам бор, унинг ҳузурда эса Ижтимоий-маънавий тадқиқотлар институти ташкил этилган. Ушбу ташкилотларнинг реал ишларини ҳаётда кўрмаймиз ҳисоб, улар ходимлари ва олимлари ўз касбий вазифалари нимадан иборат эканини англаб етганларида ва давлатимиз уларни сақлаб туришга ажратаётган сарф-харажатларни оқлаш учун ҳаракат қилганларида маънавий соҳамиз шу даражага етиб борармиди?

Одатда, «маънавий тарғиботчилари»нинг матбуотда ва турли тадбирлардаги чиқишлари уларнинг жамиятимиз маънавий ҳаётида тобора кескинлашиб бораётган ҳақиқий муаммоларни англаб етмаганликларидан далолат бериб, зерикарли, баландпарвоз, «маънавий» атамаси қайта-қайта такрорланган умумий тусдаги гаплардан иборат холос. Нима ҳам дердик. Балки, улар ҳам хусусий телеканаллар шоу дастурларини зўр қизиқиш билан, ҳузурланиб томоша қилишаётгандир?! Минг афсус...

Фарҳод ҚУРБОНБОЕВ,
иктисод фанлари номзоди.

Мотурудийлар авлоди

Ватан инсон учун ўзи туғилиб ўсган уйдан, гўшадан бошланади. Одам ўз уйи, она қишлоғи, ўзи балоғатга етган Ватан қадрига етмасдан туриб унинг кадр-қимматини англаши қийин. Вояга етган заминга меҳрли бўлиш, унинг ҳар бир ҳовуч тупроғини муқаддас деб билиш, фарзандлик садоқати билан яшаш ҳар бир инсон учун ҳам фарз, ҳам қарз ҳисобланади. Ватанни севиш ҳисси инсонда туғма бўлса ҳам, албатта, уни ривожлантириш ва тарбия қилиш лозим. Яъни, ватанга бўлган муҳаббат тарбиялангандагина ватанпарварликка айланади.

Римнинг тенгдоши бўлган Самарқанд дунёнинг энг қадим шаҳарлари ҳисобланган Афина, Вавилон, Фивалар қаторида туради. Марказий Осиёда унга тенг келадиган маскан йўқ. Алломалар Самарқандни “Ер юзининг сайқали”, “Нур таралиб тургувчи нуқтаси”, “Мусулмон дунёсининг гавҳари”, “жаннати фирдавсмонанд” деб улуғлашган.

Француз шарқшунос олими Жан-Пол Ру: “Самарқанд ҳаммадан кўра афсона ва ривоятлар шаҳри эди, у гўёки ибодатхона, деярли муқаддас шаҳардир”, деб ёзган.

Имом ал-Бухорий даҳосининг шаклланишида Самарқанд маънавиятининг ўрни бекиёсдир. 809 йилда Бухорода туғилган аллома умри адоғида Самарқандга, буюк илму маърифат марказига интилиб, шу заминда абадий қолган. Калом илмининг асосчиси ва пешвоси, ислом оламида “Имамул-худа” ва “Имамул-мутакаллимин” каби шарафли номларга (“Ҳақ йўлда ҳидоятга бошловчи имом”, “Калом олимларининг имоми”) сазовор бўлган Абу Мансур Муҳаммад ибн Муҳаммад ал-Мотурудий Самарқанддаги Работи Ғозиёнда туғилган. Бу маҳалла шаҳарнинг кунчиқар томонида жойлашган. Ул зот умргузаронлик қилган Мотуруд маҳалласи бугун ҳам шу ном билан аталади.

Мотуруд Ўзбекистондаги энг қадимий ва машҳур гўшаларидан бири саналади. Мотуруд қишлоғидан ўтувчи Оби Раҳмат

ариғи Сиёб ариғига нисбатан бир неча метр баландликдан оқади. Ҳазрати Алишер Навоий асарлари тил луғатида мо-сув, ту-тепа, руд-ариқ экани айтилади. Яъни суви юқоридан оқувчи ариқ дегани.

Мотурудликлар, асосан, деҳқончилик ва боғдорчилик билан шуғулланган. Мевали да-

худуди кенгайтирилганида, Мотуруд қишлоғининг шаҳар худудига қарашли томони Мотуруд маҳалласи номини олган. Ҳозирги вақтда Мотуруд худудидаги еттита маҳаллада ўндан ортиқ миллат вакилларида иборат 30 минг нафардан зиёдаҳоли истиқомат қилади. Давлатимиз раҳбари томонидан 2020 йилда Самарқандда Халқаро имом Мотурудий илмий-тадқиқот марказининг ташкил қилиниши ҳамда Халқаро имом Мотурудий стипендияси таъсис этилиши ҳам буюк алломага ҳурмат ва эҳтиром намунаси дир. Бугунги кунда Мотуруд маҳалласини чинакамига олимлар, давлат арбоблари, алломалар макони, десак арзийди. Самарқанднинг мўъжазгина бу

Англия, Кембрижда 21 асрнинг 2000 нафар буюк интеллектуллари китобига киритилди, дунё бўйича 2012-2014 йилларда “Йил одами” номинацияга эга бўлди. Аллома 2012 йил “21 аср даҳолари” сифатида “Топ-100 муҳандис” рўйхатидан жой олди. 2013 йилда “Жаҳоннинг етакчи муҳандислари” китобига киритилди.

Мотуруд қишлоғида оддий хонадонда туғилиб ўсган Баҳодир Матлюбов тинимсиз меҳнати, тўғрилиги, ҳалоллиги сабабли, элнинг дуосини олиб, юксак мартабаларга эришди. У мактабни битиргач ўз фаолиятини Ички ишлар вазирлиги тизимида оддий ходимликдан бошлаб, ИИВ вазири, кейинчалик пенсия ёшига етганидан кейин ИИВ Академиясининг бошлиғи лавозимига бўлган ҳаёт йўлини босиб ўтди.

Яқинда Самарқанд вилоятида ўтказилган “Уч авлод учрашуви” тадбирида иштирок этган устозимиз Баҳодир Матлюбов йиғилганларга ўзи муаллиф бўлган, ички ишлар ходимларининг оғир ва машаққатли фаолиятига бағишланган “Ўзбекистонда жамоат тартиби ва хавфсизликни таъминлаш тарихи” номли китобини тақдим қилди. Китоб жуда раво ва қизиқарли ёзилгани билан эътиборга моликдир.

Ана шу Мотуруд қишлоғида туғилиб ўсган, ўз тиришқоклиги, ҳалол меҳнати билан дунёга танилган, эл олқисини олган икки учта инсонларнинг фаолиятдан мисол келтирдим холос. Ҳадиси шарифда келтирилганидек, Ватанни севмоқ иймондандир. Бу доно сўзлар ҳар бир Ўзбекистон фуқаросини ўз Ватанини севиш ва қадрлашга даъват этади. Зеро, Ватан остонадан бошланади.

Илҳом МУРОДОВ,
Ўзбекистон Республикаси
Президентининг
Самарқанд туманидаги
Халқ қабулхонаси мудири.

Мотуруд қишлоғида оддий хонадонда туғилиб ўсган Баҳодир Матлюбов тинимсиз меҳнати, тўғрилиги, ҳалоллиги сабабли, элнинг дуосини олиб, юксак мартабаларга эришди. У мактабни битиргач, ўз фаолиятини Ички ишлар вазирлиги тизимида оддий ходимликдан бошлаб, ИИВ вазири, кейинчалик пенсия ёшига етганидан кейин ИИВ Академиясининг бошлиғи лавозимига бўлган ҳаёт йўлини босиб ўтди.

рахтлар ва ток ўстирган. Шайх Абу Мансур Мотурудий яратган (Чумчуқ тили) дарахтининг меваси ширин-шарбат бўлгани ҳақида маълумотлар мавжуд. Бу дарахтни халқимиз зиёрат қилиб, мевасини шифобахш деб билишган. Шайх ўз боғида ҳеч қайси иқлимда бўлмаган шакар ангур, лайли якдон, тоифий, соҳибий, танасафидак, қора хусайни каби узум навларини етиштирган.

2012 йилда чор амалдорлари томонидан Самарқанд шаҳар

гўшасидан бир неча академик, 20 нафар фан доктори, 65 нафардан ортиқ фан номзодлари етишиб чиққан. Масалан, бу гўшада машҳур ҳофиз Ҳожи Абдулазиз Абдурасулов тарбиясини олган кўплаб санъаткорлар истиқомат қилган.

Мотурудлик СамДУ профессори, физика-математика фанлари доктори, кўплаб хорижий мамлакатларнинг фахрий профессори Неймат Низомов Самарқанду азимни дунёга танитмоқда. У 2010 йилда

«САБОҚНИ ЕНГИЛЛИК ИЛА АНГЛАТИБ ЎҚИТДИНГИЗ...»

Вақф пулларига мактаблар қуриб, бепул таълим ва муаллимларга илк бор йиллик маош беришни жорий этган Амир Олимхоннинг таълим соҳасидаги ислохотлари

Ҳар бир давлат ҳукумати халқ фаровонлиги ва мамлакат тараққиётига эришиш учун илм-фанни ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратади. Бунинг учун доимий равишда таълим тизимини ислоҳ қилиб, замон талабларига жавоб бера оладиган кадрларни тайёрлашга ҳаракат қилади. XX аср бошларида Бухоро амирлигининг сўнгги ҳукмдори Олимхон (1910–1920) ҳам таълим соҳасида ислохотлар ўтказиб, маориф тизимида қатор ўзгаришларни жорий қилди.

XX аср бошларида дунёда содир бўлаётган техникавий янгиликлар ва илм-фаннинг жадаллик билан ривожланиб бориши янги ҳукмдорни бепарқ қолдирмади. У жамиятнинг барча соҳаларида, жумладан, таълим тизимида ҳам қатор ислохотларни амалга оширди. Мактаб ва мадрасалар фаолиятини такомиллаштиришни давлат сиёсати даражасига кўтариб, бу ишга қўшбеги (бош вазир) ва қозикалон (олий қози)ни масъул қилиб қўйди.

Амир Олимхон 1911 йил март ойида “Таълим тўғрисида” фармон чиқарди. Унга кўра, мадраса талабаларига турли хошиялар ўқитилмаслиги, тафсир ва ҳадис расмий дарс сифатида ўқитилиши; давлат хазинасига олинган вақфлардан йиғилган пулларга шаҳарнинг турли ерларида мактаблар қуриш ҳамда уларга муаллимлар тайинлаш; мактаб муаллими олим, хушхат ва хушқират бўлиши; уларга мактабларнинг вақфларидан ташқари давлат хазинасидан йиллик 120 танга маош тайинлаш; таҳсил учун болалардан пул олмаслик; мактабларга бир нозир тайинлаш ва у ҳар ой мактабни тафтиш қилиб, амирга ҳисобот бериши белгилаб қўйилган эди.

Ушбу фармоннинг ижросини таъминлаш мақсадида 1911 йил апрель ойи бошида Бухоро шаҳридаги барча мактаблар муаллимилари Регистонга чақирилиб, қўшбеги томонидан ҳар бир муаллимга 15 тангадан маош берилган. Ойлик тарқатилгач, Насрулло қўшбеги муаллимларга қарата қуйидаги мазмунда нутқ сўзлайди: “Муаллим афандилар, ватанимизнинг ёш болаларининг таълим-тарбиясига кўб ортиқча диққат этингизлар. Уларни ҳеч

вакт урмангиз. Ўқимокқа тарғиб ва ташвиқ учун уларни доимо мактабга муҳаббат этмоғига саъй қилингиз. Бир соат ўқитиб, бир неча дақиқа танаффус этдиригиз. Бирдан 3-4 соат ўқитиб уларнинг бошларини қотирмангиз. Зероки, бул тариқа қилсангиз, уларда ўқимокқа ҳеч рағбат бўлмай, мактабдан чиқмоққа шошиб турсалар керак. Агар уларга мактабни яхши кўргузмакни хоҳласангиз, мактабга келмоққа ўзлари шошиб турадурлар. Ҳар ўқитган сабоқни энгиллик ила англашиб ўқитингиз. Бола ўқуган сабоқни билиб турса ва бир оз фойдасини фаҳмлаб сабоқни ўқимокқа шавқлик бўладур. Агар биринчи соат кичқуруб-кичқуруб, ҳеч бир нарса англамаса, ўқимокдан безор бўлур. Мана шул тариқа яхши ўқитсангиз, йилнинг охирида шогирд болаларда таҳсил самараси кўринса, ул вақтда сизлар ҳам моддий ва маънавий мукофотга етсангиз керак”.

Шунингдек, амир мамлакатнинг барча бекликларида мактабларни назорат қилиш ва моддий рағбатлантириш учун вилоят ҳокимларини масъул қилиб қўйди.

Амир Олимхон мадраса таълим тизимида ҳам ўзгаришлар қилишга киришади. Унинг буйруғига кўра, 1913 йилда Бухоро шаҳрида янги мадраса қурилади. Мадрасанинг кириш дарвозаси юқори қисмида қуйидаги жумлалар ёзилган бўлиб, ҳозиргача сақланиб қолган:

“Аллоҳга ҳамду санолар бўлсин-ким, Жаҳонни яратган парвардигорнинг лутфи қарамидан фикх, тафсир ва ҳадис каби фанлар киритиладиган бу беназир макон (жой)ни барпо этиш, жаҳон султонининг амри билан ниҳоясига етди.

Хаёл кўзгусининг яратилиши, яъни қурилиш санасини охириги жумладан изланг.

Бу билим даргоҳини бино қилувчи адолатли шоҳ (амир) Саййид Олимхондир”.

Мадрасанинг бош мударриси этиб тошкентлик Холмурод афанди тайинланган, мударрис Садриддин маҳдум ҳисоб, ҳандаса, фароиз, мударрис Ибодулла Маҳдум фатво фанларидан дарс ўтган. Шунингдек, тафсир, ҳадис, калом, фикх, усули фикх, ҳисоб, тажвид, тарих фанларидан ҳам таълим бериш белгилаб қўйилган.

Мадрасанинг низомномасида бу ўқув муассасасида таҳсил олаётган ўқувчининг иккинчи мадрасада ўқиши тақиқланиб, ҳар йили таҳсилнинг охирида талабаларни имтиҳон қилиш қатъий белгилаб қўйилган. Мадраса ташкил этилган вақтда унда фақат бухороликларнинг таълим олишига рухсат берилган бўлиб, кейинчалик четдан келган ўқувчилар ҳам қабул қилинган (“Вақт” журналига Бухородан келган бир мактубда 1915-1916 ўқув йилида татаристонлик Исҳоқ Сайфиддин мадрасага таҳсил олиш учун қабул қилинганлиги қайд этилган).

Амир Олимхон бу мадрасани ташкил этиш ҳақида қўшбеги номига буйруқ чиқарганида консерватив қарашдаги мулла Қамариддиннинг таъсири остидаги бир неча муфти ва беклар мадрасанинг ташкил этилишига қаршилик қиладилар. Улар мадрасада дунёвий фанларнинг ўқитилишига кенг ўрин ажратилганидан норози бўлиб, бу масалада Бурҳониддин қозикалонга мурожаат қилишган. Қозикалон бу ишнинг бошида шахсан амирнинг ўзи турганини айтиб, уларнинг норозилигига чек қўйган.

Амир Олимхоннинг мадраса таълим тизимида оид ислохотлари ҳақида кейинчалик Фитрат қуйидагиларни ёзади: “Миллатимизни кишанлаб, ортга тортаётган, безътиборлик, хорлик томир-томирига сингиб кетаётгани, буларнинг барчаси беилмлигимиздан эканлигини

минглаб далил ва исбот билан айтдик. Бу беилмлигимиз ўз навбатида мадраса ва мактабларимиздаги дарс усулларининг бузилиши, беинтизомликни келтирмоқда. Қўлимиздан келганча йўл-йўриқ кўрсатдикки, бундан буён ҳозирги ижтимоий қонунлар, замон тақозосича мактаб ва мадрасаларимизни ислоҳ қилмас эканмиз, ҳаёт муҳофазаси, миллият шарафимиздан ожиз қоламиз. Камоли шукр айтиш билан шуни иқрор қилурмизки, бу барча ҳолисона фарёд кўтаришларимиз тамоман бетаъсир кетмади.

...Шу кунларда жаноби олий шикоятларимизнинг бошқа бир қисмини назари эътиборга олиб, Бухоро мадрасалари ислоҳи учун лозим бўлган дастлабки қадамни лутфан қўйдилар. Шу тариқаки, лозим илмлар тадриси учун янги бир мадраса бино қилдилар... Бундан буён Бухорога иқтидо қилиб, ўз мадрасаларини ислоҳ ниятидалар. Бугунги кунгача биз диний илмларни ҳосил қилмоқ учун узоқ шаҳарларга сафар қилган бўлсак, энди ўз ватанимизда ўқийдиган бўлдик. Бинобарин, бу инъом жаноби олийларининг диндорона инъомларини қалб самимияти билан муборакбод этамиз”.

Амир Олимхоннинг буйруғига кўра, 1913 йил сентябрь ойининг бошида Бухоро шаҳрида янги типдаги 3 бўлимли: ёзиш, ҳисоб хонаси ва қироатхонадан иборат мактаб биносининг қурилиши бошланиб, унга биринчи ғиштни қозикалоннинг ўзи қўйган. Ўша йилнинг октябрида Насрулло қўшбеги ва Бурҳониддин қозикалон барча мадраса мударрисларининг фаолиятини ўрганиб, ахлоқий жиҳатдан етук ва билимли мударрисларни мадрасаларда таҳсил беришга лойиқ деб топганлар ва нолийқларини ишдан четлаштирганлар.

1913 йилдан бошлаб, Туркияда таҳсил олиб қайтган Усмон Хўжа, Отаулла Хўжа, Абдурауф Фитрат, Ҳамиджон Меҳрий ва бошқалар Бухоро амирлиги ҳудудида жаҳид мактаблари оча бошлайдилар. Дунёвий билимлар беришни ўз олдига мак-

сад қилиб қўйган бундай мактаблар тез орада халқ орасида шуҳрат қозонади. Аммо анъанавий мактаблар фаолияти тарафдори бўлган уламолар янги усул мактабларига қарши чиқади. Бунинг учун амир Олимхоннинг шикоятларни қабул қилиш кунидан устамонлик билан фойдаланади.

Бухоро амири Саййид Олимхон ҳукмронлигининг дастлабки кунлариданоқ халқнинг шикоятлари ва таклифларидан хабардор бўлиб бориш мақсадида Аркнинг кириш дарвозаси ёнида шикоятлар кутиси ташкил қилган эди. Аммо бу етарлича натижа бермагач, ҳар жума кун Масжиди Калонга жума намозини ўқишга бориш ҳамда қайтиш пайтида халқнинг арзлари ёзилган хатларни шахсан қабул қилган. Хатларни бирма-бир кўриб чиқиб, унинг ижросини таъминлашни тегишли амалдорларга йўналтирган. Янги усулдаги мактабларни ёпишни

сўраб ёзилган ариза ҳам шулардан бири эди. Амир Олимхон хатни кўриб чиқиб, Насрулло кўшбегига Бухоро шаҳрида очилган 3 та жаҳид мактабни вақтинчалик ёпиб қўйишга буйруқ беради. Бу мактабларнинг ёпиб қўйилишидан халқ норози бўлади.

Шунда амир: “Боғланиш мактабларининг муаллимларига ва буларда ўқийтурган болаларнинг ота-оналарига эълон этилсунки, мактабларнинг боғланганлигига ҳазин бўлмасинлар! Мен аввал мактабларни ҳукуматдан рухсатсиз ҳолда ишлагани учун вақтинча ёпдурдим. Тездан Бухорода янги мактабларни очдирмоғлигимга амин бўлсунлар!” деб, кўшбегига бу гапини халққа етказишни амр қилади.

Аммо амир янги усулдаги мактабларни очишга расман буйруқ берма-са-да, тез орада Бухоро амирлигида бундай мактаблар сони 45 тага етади.

Амир Олимхон давлат раҳбари сифатида таълим тизимига алоҳида эътибор қаратиб, мактаб ва мадрасалар ўқув дастурларига дунёвий фанларни киритишни шарт қилиб қўйган. Таълим тизимини давлат хазинаси ҳисобидан молиялаштириб, муаллимларга маош беришни жорий қилган. Янги мактаб ва олий таълим берувчи мадраса очдириб, уларнинг фаолиятини шахсан ўзи назорат қилган. У Европа ва Осиёнинг ривожланган давлатларидан мамлакат ҳудудига кириб келаётган таълим тизимига оид ўзгаришларга ижобий муносабатда бўлиб, дунёвий фанларнинг ўқитилишига қаршилиқ қилмаган. Ҳар бир давлат ҳукмдори каби Амир Олимхон ҳам қўл остидаги мамлакатнинг таназзулидан эмас, тараққиётдан манфаатдор бўлган.

Дилноза ЖАМОЛОВА,
ЎзФА Тарих институти
докторанти

ЖАМИЯТ

Муассислар:

Ўзбекистон
Республикаси
Экология, атроф-
муҳитни муҳофаза
қилиш ва иқлим
ўзгариши вазирлиги

Тадбиркорлар ва
ишбилармонлар
ҳаракати —
Ўзбекистон
Либерал-демократик
партияси.

Ўзбекистон
Нодавлат нотижорат
ташкilotлари
миллий
ассоциацияси.

Ўзбекистон
Савдо-саноат
палатаси.

Бош муҳаррир
Мақсуд
ЖОНИХОНОВ

Газета таҳририятнинг
компьютер бўлимида
саҳифаланди.
“Шарқ” нашриёт-матбаа
акциядорлик компанияси
босмаҳонасида чоп этилди.

Манзил:
Буюк Турон кўчаси 41.
Буюртма рақами Г-110
Адади: 1015.

Пайшанба кун чикади.
Қоғоз бичими А-3,
ҳажми 3 босма табоқ.
Баҳоси келишилган нарҳда.

Газета Ўзбекистон
матбуот ва ахборот
агентлигида
2006 йил 0010-рақам билан
рўйхатга олинган.

ISSN 2010-7722

Газетанинг полиграфик
жихатдан сифатли чоп
этилишига “Шарқ” нашриёт-
матбаа акциядорлик
компанияси масъул.

Чилонзор тумани, Новза
кўчаси, 14-уй.
Маълумот учун телефонлар:
98-111-48-29
99-994-70-52

Реклама ва эълонлар учун:
Электрон почта:
jamiyat@umail.uz
Газета индекси — 131
“ЖАМИЯТ” дан олинган
маълумотларда манба
сифатида газета номи
кўрсатилиши шарт.
Топширилган вақти:
20:00
1 2 3 4 5 6

“ТАБИАТ ҲИМОЯЧИЛАРИ” ТАҚДИРЛАНДИ

Бугун бутун дунёда тараққиётга эришилаётган, фан ва техникада катта-катта ютуқ ва муваффақиятлар қўлга киритилаётган бир пайтда шунга мос равишда конституцияга ўзгартиришлар киритишни, ҳуқуқий-ижтимоий функцияларини тўла-тўқис ифода эта олмаётган қонунлар ўрнига янгиларини ишлаб чиқиб жорий этишни даврнинг ўзи тақозо этмоқда.

Чунки бугун дунё микёсида экологик мувозанатнинг бузилиши — атмосфера ҳавосининг ифлосланиши, йирик ўрмонзорларнинг йўқолиб бораётганлиги, катта шаҳарларда қурилишлар жараёнида дарактларни шафқатсизларча кесиш, сув манбаларидан исрофгарчилик билан фойдаланиш

ва ифлослантириш, ер ресурсларидан нооқилона фойдаланиш ҳамда

Қизил китобга киритилган ноёб ҳайвонлар, қушларни қонунга зид равишда овлаш ва ўсимликларни йўқолиши, афсуски, аксарият ҳолларда инсон омили таъсирида юз бермоқда.

Бу каби долзарб экологик муаммолар ҳисобга олинса, табиатни муҳофаза қилиш, унга эҳтиёткорона муносабатда бўлиш ҳар бир фуқаронинг виждоний бурчи эканлиги ойдинлашади. Бунда эса юртдошларимизнинг экологик фаоллигини ошириш бугуннинг асосий талаби бўлиб турибди. Шу мақсадда экологик жараёнларда фаол иштирок этаётган юртдошларимиз экологик партия томонидан қўллаб-қувватланмоқда.

Ўтган 2023 йилда ҳам қўллаб-қўзиб экофаол юртдошларимиз ўз ташаббуси билан бошқа юртдошларимизга ҳам ўрнак бўлишди. Йил якунида ушбу фаолларимизнинг ҳам меҳнатлари эътиборга олинди, Экология, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш

ва иқлим ўзгариши вазирлиги ташаббусига кўра “Табиат ҳимоячиси” кўкрак нишони билан тақдирланди.

Тадбирда Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенати вакиллари, хусусан, Сенатнинг Оролбўйи минтақасини ривожлантириш масалалари ва экология кўмитаси раиси Борий Алиханов, Орол денгизининг қуриган тубидаги экотизимни тиклаш давлат дастурининг бош қурагани Зиновий Новитский, Ўзбекистон волонтерлар ассоциацияси раҳбари Ширин Абидова, Наргис Қосимова, Мўтабар Хушвақтова («Ўрик гули») ва бошқа экофаоллар, блогерлар, волонтерлар ҳамда соҳада узоқ йиллардан бери фаол меҳнат қилиб келаётган фидойи ходимлар тақдирланди.

Маросимда нутқ сўзлаган Борий Алиханов ҳукуматимиз томонидан атроф-муҳитни асраш борасида қўллаб-қўзиб самарали ишлар амалга оширилаётганлигини таъкидлади.

— Бугун давлатимиз раҳбари ташаббуси билан экологиямизни асраб-авайлаш, долзарб муаммоларни ҳал қилишга қаратилган қўллаб-қўзиб ишлар қилинди, — деди у. — Шу билан бирга, табиатимиз ҳақида қайғураётган, атроф-муҳитга бепарқ бўлмасдан, экологик масъулиятини чуқур ҳис қилаётган фидойи юртдошларимиз сони ортиб бормоқда. Бу қувонарли ҳолат, албатта.

Экология вазир Азиз Абдуҳақимов эса табиатни асраб-авайлашда экология фидойиларининг ўрни жуда муҳим эканлигини қайд этди.

— Сизнинг меҳнатларингиз, ғояларингиз, ташаббусларингиз биз учун жуда керакли ва қадрли. Ўтган йил давомида нимагаки эришган бўлсак, барчаси атроф-муҳитни муҳофаза қилиш мақсадида бирлашганимиз, сизларнинг машаққатли меҳнатларингиз сабаблидир, — деди вазир. — Келгуси йилда ҳам режаларимиз катта. Биргаликда қиладиган ишларимиз кўп. Умумий мақсадимиз эса муштарак — келажак авлодга бизникидан-да яхшироқ экологияни мерос қилиб қолдириш.

Тадбир давомида нафақат экология, балки барча соҳаларда ёшларнинг ўрни, аҳамияти ортиб бораётганлиги таъкидланди. Азиз Абдуҳақимов ана шундай экофаол ёшлардан бири — 12 ёшли Лейла Фарҳадовани алоҳида эътиборга олиб, унга болалар учун мўлжалланган Қизил китобни топширди.

Маълумот учун, «Табиат ҳимоячиси» кўкрак нишони Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Республикада кўкаламзорлаштириш ишларини жадаллаштириш, дарактлар муҳофазасини янада самарали ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармони ижросини таъминлаш мақсадида Вазирлар Маҳкамасининг 2022-йилнинг 10-августдаги қарорига кўра таъсис этилган.

Ҳар йили ушбу нишон билан экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, табиатни асраш, табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш борасида салмоқли натижаларни қўлга киритган, шунингдек, соҳага оид илм-фан ютуқларини амалиётга жорий этиб, замонавий технологиялардан самарали фойдаланган ҳолда яшил майдонларни кенгайтириш ва кўкаламзорлаштириш ишларида алоҳида ташаббус кўрсатган шахслар тақдирланади.

Ўзбекистон Республикаси
Экология, атроф-муҳитни муҳофаза
қилиш ва иқлим ўзгариши вазирлиги
Ахборот хизмати

ҲАР БИРИМИЗ МАСЪУЛМИЗ

Дунё яралибдики, оқ ва қора, яхши ва ёмон, рост ва ёлғон ёнма-ён яшайди. Ер шарни айланишдан, борлиқ ривожланиш ва ўзгаришдан тўхтамайди. Бироқ жамият таракқиёти оламшумул ижобий янгиликлар билан бирга инсоният олдига “янги ва янги хилма-хил” муаммоларни ҳам қўя боради.

Республика Маънавият ва маърифат Кенгашининг яқинда бўлиб ўтган кенгайтирилган йиғилишида муҳтарам президентимизнинг “Бугун маънавият бошқа соҳалардан ўн қадам олдинда юриши керак, маънавият янги кучга, янги ҳаракатга айланиши шарт!” дея таъкидлаганликларни барча зиёлилар учун атрофимизда бўлаётган ўзгаришларни яна бир бор мушоҳада қилишга, огоҳ ва хушёр бўлишга, баркамол авлодни тарби-

тарбиявий жараёнда асосий эътибор ўзликни англаш ва Ватан туйғусини камол топтиришга йўналтирилмоғи лозим. Ватанни, киндик қони тўкилган тупрокни муқаддас билган одам ҳеч қачон сотилмайди. Миллий ғурур ва ифтихор туйғусидан бенасиб кимса эса манфаат учун дуч келганнинг ноғорасига ўйнаб кетавериши мумкин.

Давлатимиз раҳбарининг “Ватанга муҳаббат

дан хабардор бўлиб боргани сайин унинг қалбида ватанга муҳаббат туйғулари тобора чуқурроқ илдиз отади. Бу илдиз қанчалар чуқур бўлса унинг киндик қони тўкилган заминда босган қадами ишончлироқ ва мустаҳкамроқ бўлади ва уни ҳеч қандай «шайтон» йўлдан оздира олмайди.

Шунинг учун таълим-тарбия жараёнидаги барча мақсад ва вазифалар ёшларнинг пухта билим ва амалий кўникмаларга эга бўлган малакали мутахассис, юксак маънавиятли шахс сифатида камол топишига йўналтирилган. Чунки, маънавият инсонга аввало ўзлигини, ўзининг кадр-қимматини англашни ўргатади. У инсоннинг кўнглини ҳам, йўлини ҳам ёритишга қодир. Инсон маънавияти ўтда куймайдиган, сувда окмайдиган бебаҳо бойликдир. Ёшларимиз ана шу бебаҳо бойлик соҳиби бўлганларидоғина қадамлари қутлуғ ва ишончли бўлади.

Донишманддан сўрабдилар:

– Ақл устунми ёки пул?

– Ақл устун, чунки пул билан ақлни топиб бўлмайди, ақл билан пулни топиш мумкин.

Чиндан ҳам, ақлли, билимли, маънавиятли инсон моддий бойликни яратиш йўлини топа олади, аммо, моддий таъминланган маънавий қашшоқ кимсадан яхшилик кутиб бўлмайди.

“Ҳаёт бор экан жаҳолат ҳам, маънавий таҳдидлар ҳам бўлиши табиийдир. Аммо энг хатарлиси – юрт келажагига лоқайдлик, эзгу кадриятларга нисбатан бепарволикдир”, – дея яна бир бор барчамизни яна бир бор огоҳликка чорладилар давлатимиз раҳбари.

Мамлакатимиз янги таракқиёт даврига қадам қўйган бугунги кундаги вазифамиз аҳоли, айниқса, ёшлар онггида Ватанга муҳаббат, юртимиз келажагига дахлдорлик, тинч, эркин ва фаровон ҳаётнинг кадрига етиш туйғусини кучайтириш учун уларни адабиёт ва санъатга ошно қилиш, Юртбошимиз томонидан кўрсатилаётган эътибор ва ғамхўрликни, амалга оширилаётган ижтимоий-иқтисодий ислохотларнинг мазмун-моҳиятини тўғри англаш, миллати ва халқи учун улкан бунёдкорлик ишларига сафарбарликни юксалтира олишдан иборатдир.

Чунки шу азиз Ватанни, унинг мустақиллигини ёмон кўзлар ва ёмон сўзлардан асраш, бу буюк неъматларнинг муносиб ворисларини тарбиялаш ҳар биримизнинг муқаддас фуқаролик бурчимиздир.

Ҳабиб СИДДИҚ,
ёзувчи, Халқаро Амир Темур хайрия
жамоат фонди Андижон вилоят бўлими
раҳбари

ялаш борасидаги ишларни янада юқори савияда ташкил этишга даъват бўлиб янгради.

Ана шундай масъулиятли онларда кўнглимиздан юртимизда истиклол туфайли юз берган асрларга татигулик ўзгаришлар ҳақидаги ўйлар ўтади.

Зотан, асрлар силсиласида қисқадек туюлган мустақиллик даврида, айниқса сўнгги олти-етти йилда мамлакатимизда халқнинг, миллатнинг қадди ростланди, Ватанамиз дунё ҳамжамиятида ўзининг муносиб ўрнини топди, тенглар ичра тенг бўлиб ўзаро манфаатли ҳамкорлик алоқаларини ривожлантирмоқда. Буюк бобокалонларимиз номларини энди баралла фахрланиб айтадиган, улар қолдирган маънавий меъросдан, бебаҳо миллий маънавий кадриятларимиздан ўзимиз ҳам баҳра оладиган, фарзандларимизни ҳам баҳраманд этадиган, инсон кадр-қиммати ва фаровон ҳаёт тотини дилдан ҳис қиладиган бўлди.

Энг муҳими, юртимизда тинчлик-осойишталик ҳукм сураётганлиги, барқарор таракқиёт йўлини танлаган Ватанамиз раванқ топиб, халқаро ҳамжамиятда нуфузи тобора ортиб бораётганидан кўнгилимиз тоғдек кўтарилади.

Аммо беш қўл баробар бўлмаганидек ана шу буюк неъматнинг моҳияти ва қадрини ҳамма ҳам бирдек англайвермайди. Боз устига бизнинг бу ютуқларимизни хуш кўрмайдиган, сувни лойқалатиб хузурланадиган ички ва ташқи муҳолифларимиз ҳам йўқ эмас. Шунинг учун ҳам,

ва садоқат туйғуларини, эзгу ғояларни тараннум этишда ўзбек адабиёти бошқа маданият соҳалари учун ҳаммаша мустаҳкам замин бўлган”, дея таъкидлаганлари биз қалам аҳллари кўнглига фахр туйғуларини бағишлаш билан бирга юксак масъулият ҳиссини юклайди.

Ёшларда болалик чоғидан китобга меҳр уйғотиш, мустақил фикр ва кенг дунёқарашни шакллантириш уларнинг ҳаёт йўлларида мустаҳкам замин бўлади. Шу боис ҳам, мамлакатимизда китобхонлик тарғиботи ва мутолаа маданиятини юксалтиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Юртбошимиз белгилаб берган вазифалар ижроси доирасида келгуси йилдан миллий ва жаҳон адабиётининг энг сара намуналарини кўпнинг нусхада чоп этиш ва барча кутубхоналарга етказиб бериш чоралар кўрилиши, ҳар йили энг яхши бадиий асарлар яратиш, таржима қилиш учун ижодий буюртмалар берилиб, муаллиф ва таржимонларга муносиб қалам ҳақи тўланиши бу борадаги ишларни янада юқори даражага кўтаради.

Ёшларимизда миллий кадриятларимиз ҳамда буюк аجدодларимиз, улуғ алломаларимиз, фан, адабиёт ва санъат намоёндалари томонидан яратилган ҳазинадан тўғри фойдаланиш, унинг бебаҳолигини англаш ва ҳис қилиш кўникмаларини шакллантириш ва ривожлантириш лозим. Чунки шу йўл билангина мустақил Ватанамиз эртанги куни ворисларида миллий ғурур ва ифтихор туйғуларини камол топтиришга, уларни маънавий баркамоллик сари етаклашга, интилиш ва изла-нишлар учун қанот бахш этишга эришамиз.

Инсон ўзлигини англагани, насл-насабини билгани, халқининг тарихи ва маънавий мероси-

